

4. Крупка М.І. Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України / М.І. Крупка. – Львів : Видавничий центр Львівського нац.-го університету імені Івана Франка, 2001. - 608 с.
5. Маслій Н.Д. Аналіз характеру і впливу ринкових факторів на стан конкурентоздатного середовища сільськогосподарських підприємств Одеського регіону / Н.Д. Маслій, Д.П. Зборщик // Економіка харчової промисловості. - №2 (18). – 2013. - С. 31-34.
6. Николок О.М. Стійкі конкурентні переваги підприємства: сутність, джерела формування / О.М. Николок // Вісник ЖНАЕУ. – 2010. – № 2 (27). – С. 228–239.
7. Стратегія економічного розвитку Одеського регіону. [Електронний ресурс] / Сайт Одеської обласної державної адміністрації. - <http://oda.odessa.gov.ua/>

УДК 338.32.001.76:332.1

ЗЕРКІНА О.О., ст. викладач
Міжнародний гуманітарний університет, м. Одеса

АНАЛІЗ ТА НАПРЯМКИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ НАУКОВИХ КАДРІВ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНУ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

В статті проведено дослідження сучасного стану та негативних тенденцій у формуванні наукової кадрової складової. Запропоновано заходи щодо удосконалення системи кадрового забезпечення науково-технологічного розвитку регіону, підвищення ефективності використання наявного кадрового потенціалу та створення умов для його гармонійного розвитку.

Ключові слова: наукові кадри, інноваційна економіка, новації, конкурентоспроможність, інтелектуальний потенціал

The paper presents the studies of the current state and negative tendencies of scientific staffing development. The measures how to improve staffing for scientific and technological development of the region and increase efficiency of human resources use are proposed.

Keywords: scientific staffing, innovative economy, innovations, competition, intellectual potential

Вступ. Зусилля численних дослідників останніх десятиліть були спрямовані на те, щоб зрозуміти причини успішності та конкурентоспроможності тих чи інших фірм, галузей і країн. Загальновизнано, що вирішальним фактором інноваційного розвитку у сучасних умовах є інтелектуальний потенціал. Для забезпечення інноваційної спрямованості економіки регіону необхідною умовою є підвищення ролі наукових досліджень і розробок, перетворення наукового потенціалу в один із основних ресурсів стійкого економічного зростання.

Постановка завдання. Проблема формування якісного кадрового забезпечення інноваційного розвитку країни та її регіонів присвятили свої роботи провідні українські та зарубіжні фахівці: В. Антонюк, В. Зінов, В. Кабанов, А. Колот, Н. Кузнецова, В. Колпаков, О. Левченко, А. Мухамедьяров, Н. Ревуцька, В. Черненко та інші. Питання формування кадрового потенціалу науки вимагають ґрунтовного аналізу та практичних пропозицій, а тому актуальність даного дослідження не викликає сумніву.

Метою статті є дослідження проблем та перспектив розвитку підготовки наукових кадрів на прикладі Одеської області.

Результати досліджень. Працівників сфери освіти і науки традиційно відносять до інноваційних кадрів. Саме у цьому секторі національного господарства формуються передумови для створення інноваційного продукту, що володіє високою додатковою вартістю і користується попитом на ринку.

У пріоритетних розвинених галузях національної економіки наукові кадри:

- здійснюють безперервний моніторинг світового рівня наукових знань в своїй області, відстежують успішні приклади реалізації цих знань, існуючі тенденції і напрями їх застосування;
- проводять фундаментальні і прикладні дослідження, мають уявлення про світовий рівень їх розвитку і застосування в своїй галузі знань;
- генерують новації на основі результатів фундаментальних і прикладних досліджень для їх подальшого інноваційного освоєння;
- є компетентними консультантами і експертами в підготовці управлінських кадрів в області інноваційного підприємництва;
- на основі засвоєння світового і національного досвіду розробляють і постійно удосконалюють концепцію розвитку галузі як складову частину концепції національного розвитку з врахуванням

потенційних можливостей національної економіки, збалансованості її галузей і секторів [1].

Одеська область має значний науково-технічний потенціал, який завдяки сформованій за довгий час інституційній структурі дозволяє обслуговувати весь інноваційний ланцюжок - від обґрунтування теоретичної бази інновації, до її реалізації на практиці [2]. Разом з тим, наукова компонента кон-

курентоспроможності Одеської області неухильно знижується.

Як в Україні, так і в Одеській області за період 2005-2011 рр. спостерігається продовження негативної тенденції відтоку фахівців із науково-технічної сфери. Так, за вказаний період скорочення склало 27 % (табл. 1).

Таблиця 1

Чисельність працівників наукових організацій за категоріями персоналу*

Категорії персоналу	2005 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Україна, з них:	170579	146800	141086	134741
Дослідники	85246	76147	73413	70378
Техніки	20266	16256	16151	14591
Допоміжний персонал	32052	27086	26032	24779
Інші	33015	27311	25490	24993
Одеська обл., з них:	5328	4395	4207	3874
Дослідники	2792	2420	2305	2210
Техніки	667	477	523	453
Допоміжний персонал	885	744	673	556
Інші	984	754	706	655

*Складено автором на основі [3], [4]

Більше ніж половину працівників основної діяльності (57,0%) склали дослідники, яких у 2011 році налічувалось 2210 осіб (у 2005 р. - 2792 особи); техніків - 12%, допоміжного персоналу - 14%, інших працівників - 17%.

Динаміка чисельності працівників наукових організацій за категоріями персоналу представлена в табл. 1.

Визначимо якісний склад персоналу, що виконує наукові та науково-технічні роботи. Для цього розглянемо окремо показники чисельності докторів та кандидатів наук, що виконують наукові роботи.

Так, в 2011 р. в наукових організаціях області працювало 3219 висококваліфікованих спеціалістів з науковим ступенем. Ступінь доктора наук мали 140 фахівців, кандидата - 532. За період 2005-2011 рр. кількість спеціалістів незначно зменшилася, у той час як по Україні цей показник зріс (табл. 2).

Чисельність фахівців, які виконують наукові та науково-технічні роботи*

Фахівці	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Україна, з них:	105500	130449	125716	122126	119489	115596	109748
Доктора	4200	4264	4390	4454	4453	4481	4415
кандидати наук	17000	16931	16976	17127	17115	16989	16176
Одеська обл., з них:	3459	4124	4005	3905	3641	3501	3219
Доктора	142	149	144	142	134	139	140
кандидати наук	605	611	603	599	581	571	532

* Складено автором на основі [3],[4]

Найвищий інтелектуальний потенціал має вища школа, де зосереджено 84,0% усіх вчених області. На відміну від європейських країн, де більшість вчених та інженерів, зайнятих дослідженнями й розробками, працюють у сфері виробництва, в Україні (у т.ч. Одеській області) вони зосереджені переважно в науково-дослідних організаціях та вузівському секторі, де працюють і переважна частина кандидатів і докторів наук. Такий розподіл науковців високої кваліфікації не сприяє якісному та ефективному використанню нововведень у виробництві.

Позитивним є те, що зупинився процес еміграції фахівців вищої кваліфікації: за останні п'ять років з Одеської області за межі України не виїхав жоден спеціаліст із науковим ступенем. Але спостерігається внутрішня міграція кадрів.

Скоріше за все, негативні тенденції у формуванні наукової кадрової складової ближчим часом будуть посилюватися. До такого припущення спонукають такі обставини.

По-перше, погіршується вікова структура наукового кадрового корпусу. Середній вік спеціалістів з науковим ступенем доктора наук в Одеській області склав 61,6 роки, кандидатів наук - 49,2 роки. Після досягнення пенсійного віку продовжують працювати 61,7% докторів наук та 33,0% кандидатів наук.

По-друге, відмічається недостатність поповнення кадрового корпусу науковців випускниками вузів. Молодь не має бажання працювати у цій сфері через невисоку заробітну плату.

По-третє, доступність до освіти, основним чинником обмеження якої є економічний стан громадянина та його родини. Попри збільшення кількості вузів і числа студентів, вища освіта стає дедалі більш недоступною для бідніших верств, які, за різними оцінками, складають до 80% населення країни,

- при цьому, платний сектор вищої освіти складає в Україні 50% [5], тоді як у країнах Європи він не перевищує 7%. Незважаючи на усвідомлення важливості подолання бідності, Україна не може звітувати про значні успіхи в цьому напрямі. Зростання прожиткового мінімуму та мінімальної заробітної плати не забезпечують досягнення їх співвідношення відповідно до стандартів Європейської соціальної хартії [6]. Це зумовлює фактичну обмеженість можливості здобуття вищої освіти для потенційних студентів з родин з низьким рівнем доходів.

По-четверте, в даний час наукові організації та установи не мають достатню кількість кваліфікованих фахівців, здатних забезпечити процес передачі результатів наукових досліджень і розробок для їх освоєння у виробництві, і це багато в чому обумовлює слабкий вплив науково-технічної сфери на реальний сектор економіки.

По-п'яте, гостро відчувається потреба в навчанні наукових співробітників, фахівців наукових підрозділів і керівників наукових організацій та установ основним положенням і діловим принципам комерціалізації технологій. У першу чергу це відноситься до авторів розробок - вчених і фахівців. Як правило, в ході своєї професійної підготовки вони не отримували таких знань.

По-шосте, існують проблеми у сфері підготовки кадрів вищої кваліфікації. Кількість освітніх і наукових установ, що готують кадри вищої кваліфікації в аспірантурі і докторантурі, залишається незмінною, чисельність аспірантів і докторантів зростає (табл. 3). Щоправда, при цьому значно зростає кількість дисертацій сумнівної наукової цінності.

Підготовка наукових кадрів вищої кваліфікації в Одеській області*

Показники	2005 р.	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2011 р.
Кількість закладів, що мають аспірантуру	28	28	27	27	28	28
Число аспірантів, на кінець року	2010	2158	2202	2207	2317	2215
Прийом до аспірантури за рік	655	701	669	677	710	660
Випуск з аспірантури за рік,	372	443	466	514	522	576
у т.ч. із захистом дисертації	43	129	131	139	131	142
Кількість закладів, що мають докторантуру	16	17	16	15	17	17
Число докторантів, на кінець року	80	80	71	66	75	92
Прийом до докторантури за рік	31	23	18	25	32	35
Випуск з докторантури за рік	19	20	26	32	28	16
у т.ч. із захистом дисертації	2	9	10	10	13	5

* Складено автором на основі [4]

У зв'язку з зазначеними негативними тенденціями підготовка молодих наукових кадрів є тим потенціалом, який зможе забезпечити запуск інноваційних механізмів, успіх сьогоднішніх та майбутніх інноваційних починань та допоможе Одеській області зайняти конкурентоспроможні позиції.

Отже, актуальною постає проблема вдосконалення системи забезпечення якісного зростання кадрового потенціалу науки України та її регіонів. Приєднання України до загальноєвропейського Болонського процесу щодо реформування національної системи вищої освіти має спричинити уніфікацію процедури підготовки кваліфікованих кадрів, у тому числі для здійснення науково-технологічної діяльності

Висновки та пропозиції. Для удосконалення системи кадрового забезпечення науково-технологічного розвитку регіону, підвищення ефективності використання наявного кадрового потенціалу та створення умов для його гармонійного розвитку доцільно:

1. Доповнити кращі традиції системи вищої освіти, насамперед фундаментальність отримуваних знань, механізмами більш тісного залучення студентів в дослідну та практичну діяльність по спеціальності.

2. Усунути диспропорції між наявним науковим потенціалом та системою підготовки шляхом створення цілісної, прозорої системи продукування наукових кадрів відповідно до потреб науково-технологічного розвитку області; підвищення вимог

до дисертацій, публікацій та доповідей на конференціях.

3. З метою підвищення мотивації до науково-дослідницької діяльності - впровадження заходів по підвищенню кількості та розмірів щомісячних державних стипендій для талановитих студентів, аспірантів, докторантів, збільшення обсягів адресного фінансування наукових досліджень і розробок, що проводяться молодими вченими, цільове фінансування конкретних форм підтримки науки, вдосконалення механізмів державної підтримки та підвищення соціальної захищеності наукових працівників державного сектору науки та освіти.

На поточному етапі необхідним координуючим механізмом, спрямованим на вирішення комплексу проблем, пов'язаних з модернізацією науково-педагогічної сфери і підвищенням рівня фундаментальних і прикладних досліджень, могла би стати регіональна цільова програма по підготовці наукових та науково-педагогічних кадрів.

У рамках цієї програми можна відпрацювати нові механізми управління у сфері науки, підтримати сильні наукові та науково-педагогічні колективи, закласти основи конкурсного середовища та нової системи наукової експертизи.

Загалом такі підходи і реалізація запропонованих заходів стимулюватимуть розвиток науково-технічного й загалом інтелектуального потенціалу Одеської області, що відповідає її національним інте-

ресам та є ключовим важелем динамічного розвитку економіки й зростання добробуту населення області.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Буров И.С. Научные кадры в инновационной системе экономики. Материалы Международной научно-практической конференция «Подготовка научных кадров высшей квалификации с целью обеспечения инновационного развития экономики». / Под ред. Войтова И.В. и др. - Мн. : ГУ «БелИСА», 2006. - 146 с.
2. Стратегія економічного та соціального розвитку м. Одеси до 2022 р. [Електронний ресурс]. - Режим доступу : http://www.oseu.edu.ua/ukr-rus/science/files/strategy_2020.pdf
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
4. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://www.od.ukrstat.gov.ua/>
5. Основні показники діяльності вищих навчальних закладів України на 2011/12 навчальні роки. Статистичний бюлетень – К : Державний комітет статистики, 2012. - 219 с.
6. Вхідження національної системи вищої освіти в європейський простір вищої освіти та наукового дослідження : моніторинг, дослідж. : аналіт. звіт / Міжнарод. благод. Фонд «Міжнародний Фонд досліджень освітньої політики» ; кер. авт. кол. Т.В. Фініков. - К. : Таксон, 2012. - 54 с. - С. 34.

УДК 005.591.6–027.1:664.8/9

ІВАНЧЕНКОВ В.С., аспірант

Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України, м. Одеса

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХАРЧОВОЇ ГАЛУЗІ

Досліджено види інновацій. Запропоновано основні напрями інноваційного розвитку для підприємств консервної промисловості.

Ключові слова: інновації, класифікація інновацій, інноваційна стратегія, інтелектуальний потенціал, інфраструктурні інновації

The types of innovations are researched. Basic directions of innovative development are offered for the enterprises of canning industry.

Keywords: innovations, classification of innovations, innovative strategy, intellectual potential, infrastructural innovations

Вступ. В сучасних умовах неможливо забезпечити фінансове процвітання підприємств харчової та переробної галузі без розробки нових брендів, реорганізації менеджменту, розвитку інтелектуального потенціалу. Необхідно відзначити, що інновації в сучасній економіці можуть бути як продуктом діяльності спеціальних науково-дослідних інститутів, так і результатом інтелектуальної діяльності працівників підприємств та організацій різних форм власності, які проводять господарську діяльність з метою отримання прибутку.

Основні теоретичні засади інноваційного розвитку досліджуються різними науковцями, такими як В. Александров, Б. Данилишин, О. Даций, М. Йохна, М. Стадник, Т. Гарасенко та іншими. В останні часи з'явилося багато робіт, присвячених особливостям інноваційної діяльності в харчовій промисловості. Однак потреба розробки стратегії інноваційної політики, вимагає більш докладно вивчити проблеми

інноваційного розвитку для її окремих галузей, зокрема для консервної галузі.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження напрямів інноваційної діяльності підприємств харчової промисловості. Основні завдання статті: визначити основні види інновацій, притаманних для підприємств консервної галузі.

Результати. Для того, щоб гідно конкурувати із світовими виробниками харчової продукції вітчизняним виробникам доводиться робити значні інвестиції в модернізацію виробництва та розробку нових технологій.

Інновація – це нововведення в галузі техніки, технології, організації праці або управління, засноване на використанні досягнень науки і передового досвіду та є кінцевим результатом інноваційної діяльності.

Істотним чинником інновації є розвиток винахідництва, раціоналізації, поява великих відкриттів [1].